

Η ατελής αντιφασιστική νίκη του Γιώργου Τσιάκαλου

Παράδοση άνευ όρων ή απελευθέρωση;

«Η 8^η Μαΐου είναι για εμάς μια νεαρή νύφη με ανοιξιάτικο φόρεμα, για τους Γερμανούς είναι μια χήρα με μαύρα πένθιμα ρούχα». Με τη φράση αυτή χαρακτήρισε ένας βετεράνος αξιωματικός του κόκκινου στρατού τον τρόπο με τον οποίον βίωσαν στα μεταπολεμικά χρόνια οι Γερμανοί την επέτειο της αντιφασιστικής νίκης και του τέλους του πολέμου.

Τι ήταν όμως η 8^η Μαΐου για τη μεταπολεμική Γερμανία; «Παράδοση άνευ όρων», όπως επικράτησε να λέγεται, ή «απελευθέρωση από τη ναζιστική τυραννία»; Ο εκάστοτε χαρακτηρισμός συμπυκνώνει σε λέξεις τα αισθήματα που προκαλεί και την πολιτική εκτίμηση που επιδέχεται αυτό το τεράστιο ιστορικό γεγονός. Χρειάστηκαν σαράντα χρόνια για να μπορέσει να χαρακτηρίσει την ημέρα αυτή «επέτειο απελευθέρωσης» ένας επίσημος πολιτικός της Γερμανίας, ο τότε πρόεδρος φον Βαϊτσέκερ -συγκεντρώνοντας επάνω του άπειρα πυρά από εκείνους που μόνο ως ημέρα ντροπιαστικής ήττας και ως «καταστροφή της Γερμανίας» μπορούσαν να τη νοιώσουν.

Με πίκρα καταγράφει το γεγονός της διαφορετικής εκτίμησης ο 89χρονος, σήμερα, αγωνιστής της αντιφασιστικής αντίστασης –και δραστήριος συμπαραστάτης μας στην εποχή της δικτατορίας- Πέτερ Γκίνγκολντ: «Αυγή της ανθρωπότητας ήταν η 8^η Μαΐου 1945. Ήταν η σωτηρία του ανθρώπινου πολιτισμού από τη ναζιστική βαρβαρότητα. Για εμάς ανέτειλε ο ήλιος. Όμως, με εξαίρεση μια μικρή μειοψηφία, ο γερμανικός λαός δεν την είδε με τον ίδιο τρόπο. Βεβαίως όλοι ανάπνευσαν με ανακούφιση όταν τέλειωσε ο πόλεμος. Δεν μπόρεσαν όμως να αισθανθούν την ημέρα αυτή και ως απελευθέρωση! Σωτηρία, απελευθέρωση, λύτρωση ένοιωσαν μόνο όσοι επιβίωσαν στην αντίσταση, στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και στην εξορία ή όσοι παρέμειναν, έστω σιωπηλά, αντίπαλοι των ναζί και κράτησαν αξιοπρεπή στάση. Αντίθετα για την μεγάλη πλειοψηφία του λαού η ήττα του καθεστώτος των ναζί ήταν και δική τους ήττα».

Στα 89 του χρόνια ο Πέτερ Γκίνγκολντ προσπαθεί να φανταστεί ποια θα ήταν η εικόνα της Ευρώπης εάν το τέλος του ναζισμού στη Γερμανία δεν ερχόταν μόνο από τη νίκη των συμμαχικών δυνάμεων, αλλά ερχόταν σε συνδυασμό με μια εξέγερση των ιδίων των Γερμανών, όπως έγινε σε όλες τις άλλες κατακτημένες χώρες. Όμως η

εξέγερση δεν ήλθε ούτε καν τις τελευταίες στιγμές στο Βερολίνο, όπου τις τελευταίες μέρες του πολέμου χρειάστηκε να δώσουν τη ζωή τους τριάντα χιλιάδες σοβιετικοί στρατιώτες για να απελευθερώσουν την πόλη. «Το όνειρο και το όραμά μας ήταν ότι ο πόλεμος θα τέλειωνε, όπως ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος, με την εξέγερση του γερμανικού λαού, με μια επανάσταση όμοια εκείνης του Νοέμβρη (1918). Τώρα, μάλιστα, στο πλευρό του γερμανικού λαού θα βρισκόταν και τα οχτώ εκατομμύρια αλλοδαποί σκλάβοι-εργάτες». Όμως η πραγματικότητα τον υποχρεώνει να θυμηθεί τα λόγια που χρησιμοποίησε η συγγραφέας Ρικάρντα Χουχ για μια παλιότερη εμπειρία: «Δεν ξεσηκώθηκε ο λαός για να υπερασπιστεί τη λευτεριά και τη ζωή εκείνων που θυσιάσαν τη λευτεριά και τη ζωή τους για το λαό». Ούτε οργή ούτε ξεσηκωμός υπήρξε για τους υπαίτιους της καταστροφής. «Όχι δεν υπήρξε εναντίον τους οργή, πικρία, θυμός, ξεσηκωμός, αντίθετα υπήρξε συμπόνια με τους υπόδικους και τους καταδικασμένους στις δίκες των εγκληματιών πολέμου».

Έτσι η πορεία της Γερμανίας, και κοντά σ' αυτήν η πορεία της Ευρώπης, σφραγίστηκε από την εικόνα της άνευ όρων παράδοσης που υπέγραψε ο επιλεγμένος από τον ίδιο τον Χίτλερ διάδοχός του ναύαρχος Νταίνιτς, και όχι από την εικόνα ενός λαού που πανηγυρίζει τη νίκη του κατά του φασισμού.

Δικαίωση

Ο τελευταίος πρόεδρος του Γ' Ράιχ, ναύαρχος Καρλ Νταίνιτς, έφτασε σε ηλικία 89 ετών απολαμβάνοντας την εκτίμηση, το σεβασμό και την ευγνωμοσύνη εκατομμυρίων ανθρώπων. Εκτός από την ανάλογη με τις υπηρεσίες του σύνταξη –ως ναύαρχος ήταν υπεύθυνος για τον τορπιλισμό επιβατικών και εμπορικών πλοίων από γερμανικά υποβρύχια- είχε και ήσυχη τη συνειδήσή του: σύμφωνα με την κυρίαρχη άποψη έσωσε εκατομμύρια Γερμανών της Σιλεσίας και της Ανατολικής Πρωσίας από «το βέβαιο θάνατο που τους περίμενε» με την προέλαση του κόκκινου στρατού. Έτσι δεν χρειάστηκε να μετανιώσει για τίποτε στη ζωή του. Άλλωστε για τα εγκλήματα του Γ' Ράιχ «δεν ήξερε τίποτε», όπως δήλωσε στη δυτικογερμανική τηλεόραση λίγους μήνες πριν από το τέλος της ζωής του. Με την άγνοιά του αυτή ήταν ένας «μέσος Γερμανός». Γι' αυτό όταν πέθανε στις 24 Δεκεμβρίου 1980 τον αποχαιρέτησαν χιλιάδες λαού και ανάμεσά τους πολλοί στρατιωτικοί. Το υπουργείο εθνικής άμυνας της Γερμανίας αναγκάστηκε να εκδώσει ειδική διαταγή με την οποία απαγόρευε τη συμμετοχή στην κηδεία αξιωματικών εν στολή – όμως δεν έκανε τίποτε

όταν δεκάδες αξιωματικοί παρέβησαν την εντολή και άσκησαν με τη σειρά τους αυστηρή κριτική στο υπουργείο.

Ενοχή

Όταν ο κόκκινος στρατός μπήκε στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Μάιντανεκ, βρήκε τα διαβατήρια και 820 χιλιάδες ζευγάρια παπούτσια ισάριθμων θυμάτων. Ποιος θανάτωσε μέσα σε δύο χρόνια τόσους ανθρώπους; Οι ανακρίσεις για την υπόθεση αυτή κράτησαν δεκαπέντε χρόνια και η δίκη στο Ντύσελντορφ διήρκεσε περισσότερο από έξι χρόνια. Οι κατηγορούμενοι απαλλάχτηκαν ο ένας μετά τον άλλο «διότι μετά από τόσα χρόνια ήταν αδύνατον να βρεθεί η αλήθεια».

Σύμφωνα με τον συνήγορο των κατηγορουμένων, Λούντβιχ Μπोक, ένοχη μπορούσε να χαρακτηριστεί με απόλυτη βεβαιότητα μόνον η εβραία μάρτυρας κατηγορίας, αφού αυτή αποδεδειγμένα κουβαλούσε τα κουτιά με το θανατηφόρο αέριο, και όχι οι δήμιοι. Γι' αυτό ο ακροδεξιός συνήγορος απαίτησε από το δικαστήριο την άμεση σύλληψη και προσαγωγή σε δίκη της εβραίας μάρτυρα, ώστε να αποδοθεί δικαιοσύνη και να υπάρξει τιμωρία για τη δολοφονία των 820 χιλιάδων ανθρώπων στο Μάιντανεκ!

Αντίθετα για τον μάρτυρα υπεράσπισης στην ίδια δίκη, που ως μέλος των Ες-Ες πήρε μέρος στο «πανηγύρι της σοδειάς», όπως ονομάστηκε η εκτέλεση δεκαεφτά χιλιάδων Εβραίων σε μια και μοναδική ημέρα, δεν τέθηκε καν θέμα ψευδομαρτυρίας όταν δήλωσε στο δικαστήριο: «από τα γεγονότα της ημέρας αυτής δεν έμεινε τίποτε στη μνήμη μου».

Αποζημίωση

Οι αποζημιώσεις για τους κρατούμενους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης προκαλούσαν πάντα το φθόνο, όπως πρόσφατα το φθόνο προκάλεσε και η απόφαση για αποζημίωση των αλλοδαπών σκλάβων-εργατών στη βιομηχανία του Γ' Ράιχ. Είναι αλήθεια ότι οι κρατούμενοι των στρατοπέδων συγκέντρωσης που επέζησαν απέκτησαν στη μεταπολεμική Γερμανία το δικαίωμα αποζημίωσης για τα χρόνια που πέρασαν στα στρατόπεδα: δύο έως τρία μάρκα για κάθε μέρα κράτησης. Δηλαδή έξι χρόνια Άουσβιτς, Νταχάου, Μπέργκεν-Μπέλσεν, Μαουτχάουζεν, Μπούχενβαλντ «αποζημιώθηκαν» με περίπου πέντε χιλιάδες μάρκα. Αυτά τα ποσά ήταν που προκαλούσαν και προκαλούν το φθόνο.

Αντίθετα δεν αμφισβητήθηκε ποτέ και δεν προκάλεσε το φθόνο ένα άλλο γεγονός: ότι τα μέλη της φασιστικής Λεγεώνας Κόντορ, που μέσα σε λίγες ώρες κατέστρεψαν τη Γκουέρνικα και εξόντωσαν τον πληθυσμό της (ήταν η πρώτη στην ιστορία αεροπορική επίθεση ενάντια σε άμαχο πληθυσμό), απέκτησαν το δικαίωμα πολεμικής σύνταξης, και ανάλογα δικαιώματα σύνταξης και επιδομάτων προσφέρθηκαν στις οικογένειες των νεκρών πολεμιστών της φασιστικής λεγεώνας, ως «θύματα πολέμου». Περιττό να ειπωθεί, ότι αντίστοιχα δικαιώματα δεν απέκτησαν ποτέ τα μέλη των διεθνών ταξιαρχιών που στις ίδιες μάχες βρισκόταν από την πλευρά των υπερασπιστών της δημοκρατικής Ισπανίας και της Γκουέρνικα.

Προφανώς η χορήγηση και το ύψος των συντάξεων σε όλες τις περιπτώσεις εκτιμήθηκε με βάση την αξία της υπηρεσίας που προσφέρθηκε στο κοινωνικό σύνολο στη διάρκεια του πολέμου: έτσι, στη Λίνα Χάιντριχ, τη χήρα του «δήμιου της Πράγας» υπαρχηγού των Ες-Ες Ράινχαρτ Χάιντριχ, με απόφαση δικαστηρίου το 1956 χορηγήθηκε σύνταξη χήρας υφυπουργού εν ενεργεία.

Δίδαγμα

Πριν από περίπου ένα χρόνο συζητούσαμε με τον Βόλφγκανγκ Γκέρκε και άλλους συντρόφους και συντρόφισσες του PDS για την ανάγκη να αναδειχτεί από την ευρωπαϊκή Αριστερά η 60^η επέτειος της αντιφασιστικής νίκης σε σύμβολο των αγώνων της για μια καλύτερη κοινωνία. «Οι εκδηλώσεις μας θα πρέπει να είναι εκατοντάδες», λέγαμε, «και να αναφέρονται στα γεγονότα, στους ανθρώπους που συμμετείχαν σ' αυτά, στους νεκρούς μας και στις παρακαταθήκες που μας άφησαν, στην έλλειψη δικαίωσής τους και στους λόγους αυτής της ιστορικής αδικίας».

Όμως η πολιτική συγκυρία μας απορρόφησε, με αποτέλεσμα οι σχετικές εκδηλώσεις μας να είναι ελάχιστες (στην Ευρώπη) έως ανύπαρκτες (στην Ελλάδα). Αποτελεί δείκτη πολιτικής αδυναμίας το γεγονός ότι παρακολουθήσαμε τις επίσημες εκδηλώσεις μόνον ως τηλεθεατές και ότι δεν σφραγίσαμε την επέτειο με τη δική μας δραστηριότητα και τη δική μας οπτική των νόμιμων, αν και όχι μοναδικών, κληρονόμων. Αποδεικνύεται όμως έτσι ότι αποτελεί πλέον «δομικό» στοιχείο της ανανεωτικής μας Αριστεράς η αδυναμία - ή η απροθυμία- να εντάξει την ιστορία των κατορθωμάτων της στην πολιτική της δραστηριότητα –αντίθετα με αυτό που συμβαίνει με την ιστορία των σφαλμάτων της, όπου, άλλωστε, η συνδρομή των αντιπάλων είναι γενναιόδωρη. Οι σχετικές με τα θέματα αυτά επιστημονικές εκδηλώσεις, στις οποίες συμμετέχουν μέλη της, δεν μπορούν σε καμιά περίπτωση να

αντισταθμίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις που έχει η παραπάνω αδυναμία της στην εικόνα των ανθρώπων για την Αριστερά και, ακόμη, στην εικόνα που έχουν οι αριστεροί για τον εαυτό τους.

«Γιατί χρειαζόμαστε ιστορική μνήμη;» ήταν το θέμα μιας από τις πιο πετυχημένες εκδηλώσεις που έκανε η Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού «Νίκος Πουλαντζάς» στη Θεσσαλονίκη πριν από έξι χρόνια με την συμμετοχή του Φίλιππου Ηλιού, του γερμανού ερευνητή των εγκλημάτων της Βέρμαχτ Χάννες Χέερ και της Οντέτ Βαρών-Βασάρ. Η εκδήλωση εκείνη έδειξε ότι η Αριστερά υπάρχει στην ιστορία, με τα επιτεύγματά της και με τα λάθη της, αλλά υπάρχει, ευτυχώς, και στους σοβαρούς και έγκυρους προβληματισμούς για τη χρήση και την κατάχρηση της ιστορίας. Το ζήτημα είναι να μην επικρατήσουν στη διαμόρφωση της πολιτικής της οι αμνήμονες, οι περιφρονητές και οι καταχραστές της ιστορίας (της) –που υπάρχουν, προφανώς, και στις δικές της γραμμές.

Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Κυριακάτικη Αυγή, στις 15. 5. 2005. Περιλαμβάνεται στο βιβλίο «Απέναντι στα εργαστήρια του ρατσισμού», σ. 21-25.